

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

בתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין - סקירה משווה -

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

ד' תשרי תשע"ח

24 ספטמבר 2017

כתיבה: מיכל לרר

אישור: אורלי אלמגור-לוטן, ראש צוות

1. מבוא

מסמך זה נכתב לבקשתן של חברות הכנסת מיכל רוזין ועליזה לביא והוא סוקר את פעילותם של בתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין. בתי משפט מסוג זה קיימים כיום רק במדינות מעטות, ביניהן יסקרו במסמך זה דרום אפריקה, מדינת ניו יורק, הודו וניו-זילנד. נוסף על אלו, ישנן מדינות נוספות אשר מפעילות מודלים שונים של התייחסות ייחודית לנושא של אלימות כלפי נשים, הכוללת גם אלימות מינית. דוגמא לכך היא ספרד – בה הדיון בעבירות מין מתקיים במסגרת בית משפט מיוחד העוסק באלימות נגד נשים. מסמך זה יתמקד רק בבתי-משפט העוסקים באופן ייעודי בעבירות מין.

חשוב לציין, כי קיימת שונות באופן ההפעלה של בתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין, וזאת כתלות במאפייני מערכת המשפט הקיימת בכל מדינה. המסמך אינו מפרט על ההבדלים בהקשר זה אלא מתמקד בתיאור בתי-המשפט המיוחדים לדיון בעבירות מין, תוך התייחסות לפרמטרים הבאים: המוטיבציה להקמתם של בתי המשפט המיוחדים; תיאור פעילותם; האתגרים המהותיים שעלו באופן ההפעלה שלהם¹; יתרונות של בתי משפט אלו והישגים מדידים שהושגו באמצעות הפעלתו.

תמצית

- קורבנות לעבירות מין סובלות מטראומה בעקבות אירוע התקיפה; נוסף על כך, חלקן חוות גם טראומה נוספת – טראומה משנית, הנוצרת במהלך ההליך המשפטי המתנהל בעניינן. זאת נובעת, בין השאר, מהיחס אליהן לאורך תהליך האכיפה (משטרתי ומשפטי), אשר אינו רגיש דיו ואשר אינו מתחשב במאפייני הטראומה שלהן ובצרכיהן. הבנה זו – כי מערכת המשפט הפלילית הרגילה אינה מספקת את המענה הראוי עבור קורבנות אלה יצרה שני סוגי התמודדות: התאמות נקודתיות במסגרת מערכת המשפט הפלילית הקיימת לנושא או הקמה נפרדת של בתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין הפועלים באופן בלעדי (או כמעט בלעדי) בטיפול בתחום עבריינות זה.
- כיום, רק מדינות מעטות בעולם הקימו בתי משפט מסוג זה. לצד השונות באופן ההפעלה של בתי משפט אלה – אשר נובעת בין היתר מהבדלים תרבותיים, משפטיים, כלכליים ואחרים בין המדינות בהן הם פועלים – נראה כי המטרות שלשמן הוקמו בתי המשפט ברובן משותפות: (1) להפחית מהטראומה המשנית הנגרמת לקורבנות במהלך התנהלות משפטן; (2) לשתף פעולה בין הגורמים השונים המטפלים בעבריינות, מין על מנת לשפר את אפקטיביות הטיפול; (3) לקצר את טווחי הזמן של התנהלות המשפט ולהעלות את שיעורי הדיווח וההרשעה.
- החלוצה של הרעיון להקים בתי משפט מיוחדים מסוג זה היא דרום אפריקה, אשר מודל ההפעלה שפותח במדינה נחשב במידה רבה כ"מודל ראוי" (good practice) לאימוץ בקרב מדינות נוספות. המוטיבציה להקמתם לכתחילה של בתי משפט אלה נבעה משיעור גבוה מאוד של עבירות מין, בעיקר אונס, אשר אילץ את מערכת המשפט לקדם פתרונות אפשריים. אלה הפכו לחלק מאסטרטגיה לאומית המכונה "אנטי-אונס" (anti-rape strategy) השמה את הקורבן במרכז.

¹ המסמך מתייחס לאתגרים המהותיים (ולא הטכניים) של ניהול בית המשפט לאור העובדה שהחשיבה על הנושא בישראל נמצאת בראשית דרכה ויהיה זה מוקדם לעסוק בנושאים פרוצדוראליים בשלב זה.

- **כנגזרת מגישה זו, נבנה מודל המפרט את הדרישות להקמה ותפעול של בתי משפט אלה, וכלל התייחסות להיבטים האלה:** עיצוב פיזי של חלל בית המשפט, באופן אשר ימנע מפגש בין הקורבן לתוקף; הכשרת הצוות המשפטי על מנת שידע להעניק לקורבנות יחס רגיש, הן כדי למנוע היווצרותה של טראומה משנית והן כדי להעלות את אחוזי ההרשעה; ציוד הקורבן בשירותים ומידע אשר יכינו אותה לקראת ההליך המשפטי; וביצוע ניטור והערכה של פעילות בתי המשפט על מנת למדוד את האפקטיביות שלהם.
- **במבחן התוצאה, נמצא כי פעילותם של בתי-המשפט המיוחדים לדיון בעבירות מין בדרום אפריקה הביאה להגדלת מספר התיקים שטופלו, לשיפור היחס לקורבנות, לשיתוף פעולה בין גורמים שונים המטפלים בנושא, לקיצור משך זמן הטיפול בכל תיק ולהעלאת שיעורי ההרשעה. לדוגמא, במהלך תקופה של שנה, נרשם שיעור הרשעות של 80%.**
- **עם זאת, במהלך ההפעלה של בתי משפט אלה כפי שהוקמו ברחבי המדינה, נתגלו גם מספר אתגרים, ביניהם:** חוסר יכולת למלא את כל שעות עבודת בית המשפט ועל כן שילובם של תיקים מתחומים אחרים – דבר אשר פגם בבלעדיות של בית המשפט לעסוק בעבירות מין גרידא; מחסור במקום פיזי אשר מקשה על הפעלת בית המשפט לפי דרישות המודל; היעדר מענה מותאם לאוכלוסיות מובחנות בקרב נפגעי עבירות המין; צורך בבקרה על מבנה התשתיות ויכולות כוח האדם, ליקויים באופן הכשרת הצוות המשפטי ותקצוב חסר.
- **במדינת ניו יורק שבארה"ב, בתי המשפט לעבירות המין הם חלק ממערך של בתי משפט לפתרון בעיות (problem solving courts) הפועלים במדינות שונות ברחבי ארצות הברית. בשונה מדרום אפריקה אשר שמה את הדגש על הקורבן, בניו יורק בתי המשפט הללו שמים את הדגש על הקהילה, באמצעות שיקום ומניעת עבריינות חוזרת.**
- **בין אבני היסוד של בתי משפט אלו ניתן למנות:** הקניית מיומנויות והשכלה רלוונטית עבור הצוות המשפטי בנושאים של עבריינות מין; התערבות מוקדמת ופיקוח אחר מבצע העבירה לאחר שהתקבלה החלטה בעניינו; והקניית תחושה של אחריותיות בקרב העבריין על העבירות שביצע. בתי משפט אלה פועלים באמצעות שיתוף פעולה עם הגורמים השונים המטפלים בנושא וזאת, כאמור, על מנת לבצע פיקוח משפטי על העבריין עם שחרורו לקהילה בתנאים מגבילים.
- **בהודו, המוטיבציה להקמה של בתי משפט לדיון בעבירות מין הייתה הצורך לתת מענה מהיר לפשעי האלימות האכזריים שבוצעו כלפי נשים במדינה בין השנים 2012-2013, ועוררו הד תקשורתי נרחב בתוך המדינה ומחוצה לה. בתי משפט אלה נכנסו כסוג נוסף בקטגוריה של "בתי משפט במסלול המהיר" (fast track courts) – בתי משפט אשר הוקמו במקור על מנת להקל על העומס בבתי המשפט.**
- **בדומה לניו-יורק, בתי המשפט לדיון בעבירות מין בהודו מסתכלים גם הם בעיקר מפרספקטיבת העבריין, אולם הם שמים דגש מרכזי על ענישה והרתעה. בפועל, בתי-המשפט הללו הגשימו את מטרתיהם באופן חלקי בלבד, וזאת משתי סיבות מרכזיות: (1) היעדרה של חקיקה אשר תתמוך בהקמה של בתי משפט אלה ותסדיר את הפרוצדורות היומיומיות של ההפעלה שלהם. הדבר גם פגם בתדמיתם של בתי המשפט, אשר מתאפיינת בחוסר אמינות, חוסר עקביות ונגישות מוגבלת; (2) איוש בתי המשפט על ידי שופטים שפרשו לגמלאות ולמעשה לא עברו הכשרה רלוונטית בנושא של עבריינות מין כדי לטפל בתיקים הללו כראוי.**

- **בניו זילנד** פועל מאז 2016 פיילוט להפעלה של בתי משפט לאלימות מינית. בימים אלו מסתיימים ההליכים הקדם משפטיים בתיקים הראשונים ואלה עתידים להגיע לשלב המשפט. **הפיילוט שואב דוגמא מהמודל הדרום אפריקה אשר שם את הקורבן במרכז. מטרת הפיילוט עקביות עם המטרות של יתר בתי המשפט שהוזכרו לעיל, אולם מאחר והפיילוט נמצא רק בראשיתו, טרם ניתן לכתוב על הישגיו או אתגריו.**

2. רקע

עבירות מין בישראל מוגדרות בשני חוקים: בפרק י' של **חוק העונשין (תשל"ז – 1977) ובחוק למניעת הטרדה מינית (תשנ"ח – 1998)**. עבירות המין הכלולות בחוק העונשין הן: אונס, בעילה אסורה בהסכמה, מעשה סדום, ומעשה מגונה – בפרטי ובפומבי. בחוק למניעת הטרדה מינית כלולות העבירות הבאות: סחיטה באיומים, מעשים מגונים כמשמעותם בחוק העונשין, הצעות חוזרות בעלות אופי מיני, התייחסויות חוזרות המתמקדות במיניותו כאשר אותו אדם הראה למטריד כי אינו מעוניין בהתייחסויות האמורות, התייחסות מבזה או משפילה המופנית לאדם ביחס למינו או למיניותו, לרבות נטייתו המינית ופרסום תצלום, סרט או הקלטה של אדם, המתמקד במיניותו.

נתונים של איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית בישראל מצביעים על כך שעל אף המודעות הגוברת לנושא של הטרדות ופגיעות מיניות, **עדיין מדובר בתחום עבריינות אשר שיעורי הדיווח עליו נמוכים מאוד**.² כך למשל, בשנת 2015 - מתוך 9,197 פניות חדשות שהגיעו למרכזי הסיוע, רק 14.5% דווחו למשטרה. גם בעולם מוכרים שיעורי דיווח נמוכים על עבירות מין. כך למשל, בארה"ב רק כ-36% ממקרי האונס ו-26% ממקרים נוספים של תקיפה מינית מדווחים למשטרה.³ הספרות המחקרית מצביעה על גורמים שונים לתת-דיווח זה, ביניהם: תחושות אשמה, השפלה ואכזבה העצמית של הקורבן; הסטיגמה השלילית אשר עודנה משויכת לקורבנות, אף בתוך המשפחות שלהן; תפיסות הקורבנות באשר לרווח/ההפסד הכרוך בהתחלת ההליך המשפטי והחשש מתגובה רופסת של הגורמים הממסדיים לאלימות כלפי נשים ועוד.⁴

בהמשך לכך, מחקרים רבים⁵ הצביעו על **תופעה המכונה טראומה משנית אשר נוצרת בקרב הקורבנות במהלך המפגש שלהן עם מערכת המשפט הפלילית**: כאשר הקורבנות מגישות תלונה ומגיעות להעיד בתיקים של עבירות מין, פעמים רבות המצב מעורר אצלן מחדש את החוויה המטרידה של הניצול והאלימות שהן חוו. זאת למשל בעקבות המפגש המחודש של הקורבן עם התוקף, הצורך "להחיות מחדש" את אירוע התקיפה, יחס עוין ולא רגיש מצד צוות בית המשפט, חוסר בתמיכה מגורמי מפתח נוספים העוסקים בנושא ועוד.

² **מרכז הסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית - עובדות**, אוחר בתאריך 5 בספטמבר, 2017. הדבר מתיישב עם מגמות מוכרות בעולם בדבר שיעור דיווח נמוך בתחום של פשיעה מינית.

³ Richmond C and Richmond M, [The future of sex offence courts: how expanding sexual sex offence courts can help reduce recidivism and improve victim reporting](#), 2014.

⁴ Fisher B, Daigle L, Cullen F and Turner M, "Reporting sexual victimization to the police and others – Results from a National-Level Study of College Women", *Criminal Justice and Behavior*, 30, 2003

⁵ Jim Parson and Tiffany Bergin, "The impact of criminal justice involvement on victim's mental health", 23 *Journal of Traumatic Stress*, 2010.

Mary Koss, "Blame, Shame and Community: Justice Responses to Violence against Women", *American Psychologist*, 2000.

חוויות אלה תויגו על ידי מומחים כטראומתיות ועלולות להצמיח תסמינים רבים של הפרעה פוסט טראומתית⁶ כגון פחד, ביטחון עצמי נמוך, חוסר יכולת להביע אמון באנשים, כעס, עוינות, דיכאון, אשמה ותחושות של חוסר אונים.⁷

גם אמנת איסטנבול - האמנה של מועצת אירופה למניעה ומאבק באלימות נגד נשים ואלימות במשפחה, אשר נחשבת כיום כ"מודל הראוי" בכל הנוגע לטיפול בנושא - כוללת התייחסות לסוגיה זו, והמליצה על מספרים צעדים ליישום בתוך בית המשפט הפלילי הרגיל. זאת במטרה לדאוג להגנה על האינטרסים והזכויות של הקורבנות של עבירות מין, כולל גם התייחסות לצרכים המיוחדים שלהן בבואן לשמש כעדות במהלך השלבים השונים של החקירה וההליכים המשפטיים.⁸

בנוסף, לצד החשיבה על שינויים בתוך בתי המשפט הפליליים הרגילים, המתואר לעיל הביא חלק מן המדינות לחשוב באופן עמוק יותר על השאלה האם מערכת המשפט הפלילית ה"רגילה" יכולה לספק את המענה הראוי - מבחינת היחס לו זוכה הקורבן בבית המשפט ומבחינת שיעורי ההרשעה של עברייני המין. על מנת להבטיח שקורבנות אלה יקבלו יחס הוגן אשר מכבד את פרטיותם, מדינות שונות הגיעו למסקנה כי נדרשת מערכת שיפוט (ואכיפה) הנשענת על טיפול רגיש הרבה יותר. משכך, הוקמו במדינות אלה בתי משפט מיוחדים העוסקים באופן בלעדי בדיון בעבירות מין.

בהתאם, המטרות של בתי משפט אלו היו להפחית מהטראומה המשנית אשר נוצרת בקרב קורבנות אלה במהלך המפגש שלהם עם מערכת המשפט, לקצר את טווחי הזמן של התנהלות המשפט ובהתאם גם להעלות את שיעורי הדיווח ואת שיעורי ההרשעה. בחלק מן המדינות בהם פעלו בתי-המשפט הללו נראה כי חלק מהמטרות האלו הושגו.

יצוין, כי לבתי המשפט המיוחדים לדיון בעבירות מין אשר הוקמו במדינות השונות מספר מאפיינים ייחודיים המבחינים אותם מבתי המשפט הרגילים, בפרקים הבאים מוצגות דוגמאות לבתי משפט כאלה כפי שהם פועלים בארבע מדינות.

3. דרום אפריקה

דרום אפריקה נחשבת כמודל בכל הנוגע לבתי-משפט מיוחדים לטיפול בעבירות מין⁹, כאשר כבר בשנת 1993 הוקמו בה בתי-משפט כאמור. בתי משפט אלה פעלו במתכונות שונות עד לשנת 2005 - אז הוחלט להפסיק את פעילותם מסיבות שיתוארו בהמשך. בשנת 2013 הוקמו בתי משפט אלה מחדש והם פועלים למעשה עד היום.

מאז הקמתם של בתי משפט אלה, הם נמצאים תחת סמכותה של המחלקה לעבריינות מין וענייני קהילה במשרד המנהל הכללי של התביעה הציבורית (Sexual Offences and Community Affairs Department in the office of the National Director of Public Prosecution).¹⁰ בהמשך הפכו בתי-המשפט הללו לחלק

⁶ Mary Koss, "Blame, Shame and Community: Justice Responses to Violence against Women", *American Psychologist*, 2000.

⁷ [Report on the re-establishment of sexual offences courts](#), Ministerial advisory task team on the adjudication of sexual offence matters, August 2013.

⁸ [Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence](#), Council of Europe Treaty Series, No. 210, 2011

⁹ יצוין כי על פי החוק הפלילי במדינה (עבירות מין והיבטים קשורים) משנת 2007, עבירות מין כוללות את המעשים הללו: אונס, תקיפה מינית, ניצול מיני, הטרדה מינית, גילוי עריות, פורנוגרפיה של ילדים, אכזריות מינית ונקרופיליה.

¹⁰ [European parliament, policy department: citizen's rights and constitutional affairs: Overview of the worldwide best practices for rape prevention and for assisting women victims of rape](#), 2013.

מתוכנית אסטרטגית למאבק באונס המכונה "נגד-אונס" ("anti-rape strategy"). אסטרטגיה זו נועדה להתמודד עם השיעורים הגבוהים של עבריינות המין במדינה, להפחית מהטראומה המשנית הנגרמת לקורבנות של עבירות מין ולהביא להעלאת אחוזי הרשעה.

הסקירה על בתי משפט אלו בדרום אפריקה תחולק לשני חלקים, בהתאם לשלבי הפעילות שלהם: השלב הראשון, אשר מתייחס לתקופה שבין ההקמה של בית המשפט המיוחד הראשון לדיון בעבירות מין (1993), דרך ההרחבה וההקמה של בתי-משפט נוספים כאלה ועד להפסקת פעילותם ב-2005; והשלב השני, אשר מתייחס לתקופה שבין הקמתם מחדש (2013) ועד היום.

3.1. השלב הראשון

דרום אפריקה הייתה המדינה הראשונה אשר יזמה את הקמתם של בתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין¹¹. זאת בעיקר עקב שיעורי הפשיעה הגבוהים בעבירות מסוג זה (בעיקר אונס) שהיו במדינה אשר אילצו את מערכת המשפט במדינה לקדם פתרונות אפשריים.

כאמור לעיל, בית המשפט הראשון שהוקם על פי מודל זה היה ב-קייפטאון בשנת 1993, והוא כונה The Wynberg Sexual Offences Court. בית משפט זה, אשר הוגדר כפיילוט, נועד לצמצם את היקף תופעת האונס במדינה, ובד בבד להפחית מהטראומה המשנית הנגרמת לקורבנות של עבירות אלה במפגש בין לבין מערכת המשפט הפלילית.

בהתאם, **המטרות שבית המשפט הגדיר לעצמו היו כדלקמן**: (1) צמצום הטיפול הלא-רגיש שקיבלו הקורבנות במערכת המשפט הפלילית, על ידי **אימוץ גישה השמה את הקורבן במרכז**. זאת, גם לשם הפחתת הטראומה המשנית אשר נוצרת לעתים במפגש של הקורבן עם בית המשפט¹²; (2) שילוב בין הגורמים השונים העוסקים בטיפול בעבריינות מין, כדי לשפר את שיתוף הפעולה ואת אפקטיביות הטיפול; (3) שיפור איכות החקירה והתביעה במקרים אלו, קיצור משך הזמן לניהול התיקים והעלאת שיעורי הדיווח וההרשעה.¹³

ארבע שנים לאחר הקמת בית המשפט הראשון בוצעה הערכה למידת הצלחתו. בהערכה נמצא, כי בית המשפט הצליח לגרום לשיתוף פעולה בין מספר גורמי מפתח העוסקים בטיפול בעבירות מין, וכן להביא להפחתת הטראומה לקורבנות ולהעלאת שיעורי הדיווח וההרשעה. **בפרט יצוין, כי במהלך תקופה של שנה נשמר שיעור גבוה של הרשעות בתיקים שהתנהלו בו, שעמד על 80%**. נתון זה עודד את התביעה הכללית להרחיב את הפיילוט לעוד בתי משפט מיוחדים מסוג המודל הזה ברחבי המדינה, במיוחד באזורים בהם שיעור פשעי המין היה גבוה במיוחד. עם זאת, לצד ההצלחות נרשמו גם אתגרים איתם היה צורך להתמודד – ועל כך ראו הרחבה בהמשך.

במרוצת השנים הוקמו עוד מספר בתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין, אולם מאחר ולא הייתה בשלב הזה תכנית מסודרת ומודל ראוי, נרשמו לא מעט ליקויים בהפעלה של בתי משפט אלה. ליקויים כאלה

¹¹ יצוין כי בתי משפט אלה כפופים למחלקה של עבירות מין וענייני קהילה במשרד המשפטים. המטרה של מחלקה זו היא למסד מדיניות הראויה לאימוץ על ידי גורמים/מדינות אחרות. מדיניות אשר פועלת למיגור קורבנות בקרב ילדים ונשים וזאת באמצעות שיפור התביעה, במיוחד בתחומים של עבירות מין ואלמות במשפחה.

¹² טראומה משנית זו שלעיתים נוצרת במפגש עם בית המשפט החמירה את התופעה של תת-דיווח.

¹³ Law Commission Report, [The justice response to victims of sexual violence](#), chapter 5: court specialization for sexual violence cases, December 2015

כללו בין היתר: הכשרה חסרה בנושאים של עבירות מין; עומס תיקים ואווירה לחוצה; היעדר תמיכה נפשית לצוות; חוסר יעילות שנבעה בעיקר מהיעדרותם של שופטים קבועים ועוד.

ב-2002 גיבשה היחידה לעבירות מין וקהילה בתביעה הכללית **מודל להקמה של בתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין**. מודל זה כלל דרישות מרובות והקמת בית משפט לפיו הייתה כרוכה במשך זמן ארוך. בשל כך החליטה היחידה לאפשר יישום של המודל בשני מדרגים: מדרג ראשון - בתי משפט העונים **באופן מלא** לדרישות המודל; מדרג שני - בתי משפט אשר טרם עברו את כל השינויים הנדרשים לצורך כך ופועלים על סמך קיום **חלק מהדרישות**. בפועל, הנפח של בתי-משפט מהסוג השני עלה על הראשון.¹⁴

עד לסוף שנת 2005 פעלו ברחבי המדינה 74 בתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין.¹⁵ פעילותם הביאה להגדלת מספר התיקים שטופלו, לשיפור היחס לקורבנות, לקיצור משך זמן הטיפול בכל תיק ולהעלאת שיעורי ההרשעה. עם זאת, דווקא הצלחתם הרבה עוררה טענה לפגיעה בעיקרון השוויון, **שכן קורבנות של פשעים שלא בתחום עבירות המין לא זכו לשירותים כה נרחבים ולהגנה מסוג זה; הצטרפו לכך גם חששות בנוגע להקצאה לא הוגנת של משאבי בית המשפט**. בסופו של דבר טענות אלה הביאו להפסקת הפעילות של בתי משפט אלה עד לבירור מקיף שנערך לגבי ההשפעה והאפקטיביות שלהם.¹⁶

בנוסף לטענות הללו, היו לא מעט אתגרים אחרים בפעילותם של בתי משפט אלה, ובהם:

- היעדרה של מסגרת משפטית אשר תקים ותתמוך בהקמה של בתי המשפט;
- ציוד חסר והיעדר חללים מספקים בבתי-המשפט, אשר פגעו ביכולת של רובם לפעול לפי ההנחיות שבמודל;
- פריסה נמוכה לבתי משפט מסוג זה באזורים מרוחקים – דבר אשר גם הוא התפרש כהפרה של החוקה;
- מחסור בכוח אדם, אשר נבע מבעיות תקציב;
- הכשרה חסרה לעובדי בית המשפט בדבר הכלים הנדרשים לטיפול בעבירות מין;
- היעדרו של מנגנון בקרה אשר יעריך וינטר את פעולתם של בתי משפט מסוג זה.¹⁷

מאז הפסקת פעילותם של בתי משפט אלה ועד שנת 2010,¹⁸ נמצא כי שיעורי ההרשעה ירדו בלפחות 20% ומשך הזמן של ניהול המשפט עלה בכשמונה חודשים.

---

¹⁴ הטרמינולוגיה באנגלית מבחינה בין sexual offences courts אשר עונות לדרישות התכנית באופן מלא ו-dedicated courts אשר עונות באופן חלקי.

¹⁵ The department of Justice and Constitutional Development at the Republic of South Africa: [report on the re-establishment of sexual offences courts: ministerial advisory task on the adjudication of sexual offence matters](#), August 2013.

¹⁶ יצוין כי במקביל התרחש אירוע נוסף אשר תרם להפסקת הפעילות של בתי משפט אלו והוא מדיניות חדשה אשר שמה לה למטרה להפחית מהעוכבים הקיימים בניהול התיקים בבתי המשפט ומיסודם של תהליכים שנועדו להבטיח שימוש אופטימאלי בשעות העבודה העומדות לרשות בית המשפט.

¹⁷ The department of Justice and Constitutional Development at the Republic of South Africa: [report on the re-establishment of sexual offences courts: ministerial advisory task on the adjudication of sexual offence matters](#), August 2013.

¹⁸ הנתון מתייחס לתקופה שבין 2004-2010.

3.2. השלב השני

בשנת 2012, בעקבות שיח ציבורי ער על נושא הפשיעה בתחום עבירות המין, הוקם כוח משימה של משרד המשפטים אשר בדק את הצורך בהקמה מחודשת של בתי משפט אלה. כוח משימה זה התחקה בעבודתו אחרי ההקמה והתפעול של בתי המשפט המיוחדים לדיון בעבירות מין שפעלו בשלב הראשון. זאת, מתוך גישה אנליטית אשר ניתחה בדיעבד הן היבטים פונקציונאליים של תפעול בתי משפט אלו והן את ההצלחות והאתגרים אשר עמדו לפתחם. בנוסף לעבודה זו, צוות כוח המשימה גם ביצע מחקרי שדה במסגרתם נאסף מידע רלוונטי.

כוח המשימה סבר כי יש מקום להקים את בתי המשפט מחדש. זאת משלוש סיבות מרכזיות:

1. נמצא כי השימוש בתובעים אשר עברו הכשרה מיוחדת לטיפול בעבירות מין היטיב עם תחושתן של הקורבנות בתוך בית המשפט, הפיק ראיות באיכות טובה יותר (פורנזיות, פיזיות ושל עדים) והכין טוב יותר את הקורבנות לקראת הפיכתם לעדים מרכזיים במשפט. **גורמים אלה תרמו יחד להעלאת שיעורי ההרשעה**¹⁹: כך, שיעור ההרשעות הממוצע של בתי-המשפט המיוחדים לעבירות מין בשלב הראשון לפעולתם נע בין 70% ל-2095%, ואילו בתקופה לאחר סיום השלב הראשון שיעור ההרשעות ירד;
2. **משך הזמן של התנהלות המשפט התקצר משמעותית**: אם קודם לזמן הקמת בתי המשפט המיוחדים לדיון בעבירות מין משך ההתנהלות של המשפטים נע בין 18 חודשים ל-24 חודשים, לאחר הקמת בתי משפט אלה משך הזמן התקצר לממוצע של שישה חודשים ממועד הדיווח על העבירה.
3. בנוסף, השימוש בתובעים המיוחדים גם הפחית מהטראומה המשנית אשר חוו הקורבנות במערכת המשפט הרגילה במהלך התנהלות המשפטם.

לאור מסקנתו החיובית של כוח המשימה באשר לצורך להקים מחדש בתי משפט אלה, בשנת 2014 שבו לפעול 22 בתי משפט במתכונת זו.²¹ על סמך כלל הבדיקות שביצע, בנה כוח המשימה מודל של בתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין אשר שאף להתמודד עם האתגרים שעלו, לצד שימור ההישגים שהושגו. **בין האתגרים המרכזיים אליהם בחר להתייחס כוח המשימה יצינו הבאים**:

1. ניהול "זרימת התיקים" – הכוונה לתהליך שתיקים עוברים מרגע הגשתם ועד לסגירתם. כוח המשימה מצא, כי המצב הרווח הוא שרק חלק מ-"שעות בית המשפט" מתמלאות בתיקים של עבירות מין. זאת בגלל פערים הנפערים בתהליך מסיבות שונות. משכך, נכנסים לשעות פנויות אלה דיונים בתיקים שאינם בתחום עבירות המין, ולמעשה בית המשפט פוסק מלהיות מקום בו נידונים באופן בלעדי רק תיקים של עבירות אלה. המלצת כוח המשימה בהקשר זה הייתה לפתח מנגנון ייעודי לניהול זרימת התיקים עבור בתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין.

¹⁹ The department of Justice and Constitutional Development at the Republic of South Africa: [report on the re-establishment of sexual offences courts: ministerial advisory task on the adjudication of sexual offence matters](#), August 2013.

²⁰ Thomas, C., Young, L. and Ellingen, M. (2011), [Working with the justice sector to end violence against women and girls UN women](#)

²¹ הדבר התאפשר בזכות החוק **Judicial Matters Second Amendment Act, 2013**

2. תחלופת הקצין המנהל של בית המשפט – הקצין המנהל של בית המשפט נשאר לעבוד בו לסדר גודל של שישה חודשים. לאחר תקופה זו, תיקים אשר נשמעו רק למחצה, נדחים פעמים רבות לקצין המנהל הבא. הדבר פוגע ברצף הטיפול של הצוות המקצועי המלווה כל תיק.
3. מחסור במקום פיזי – חלק ממבני בתי המשפט אינם כוללים מספיק חלל בשביל להקים חדרי עדות, חדר המתנה או חדר יעץ, ואם אלו מוקמים – לעיתים הם קטנים מכדי להכיל את מספר האנשים הנדרש.²²
4. יחסי הגומלין בין הגופים השונים במערכת המטפלים בעבירות מין – בתי המשפט המיוחדים לדיון בעבירות מין פועלים במקביל למספר גופים אחרים - בממשלה ומחוצה לה - אשר מטפלים בעבריינות מין, כל אחד בתחום אחריותו. דוגמאות לגופים אלה - המחלקה להתפתחות חברתית, אשר אחראית לספק תמיכה לקורבנות וכן דו"חות הערכה, מחלקת הבריאות אשר אחראית לבצע הערכה גופנית של הקורבן, כולל איסוף ראיות גנטיות, וכדומה. התלות בין הגופים השונים יוצרת עבור בית המשפט עיכוב בסגירת התיקים.
5. היעדר מענה מותאם לאוכלוסיות מובחנות בקרב נפגעי עבירות מין – הכוונה בעיקר לחברי הקהילה הלה"טבית או לאנשים בעלי מוגבלויות. פער זה גם מגביר את תת-הדיווח בקרב אוכלוסיות אלו, כיוון שהן אינן חשות כי צרכיהם נענים כראוי.
6. חסמי שפה – אתגר זה קיים כאשר אין בנמצא שירותי תרגום עבור הקורבן ועבור עדים, ובפרט תרגום לשפת הסימנים בתיקים בהם הקורבן או העדים הינם חירשים.
7. הצורך בבקרה על מבנה התשתיות ויכולות כוח האדם – זאת, על מנת להעריך את אופן הקצאת התקציבים. מידע זה גם מסייע באימות הערכת העלויות הנלוות להקמה של בתי משפט מסוג זה.
8. עומס תיקים בבתי המשפט המיוחדים לדיון בעבירות מין.²³ בין היתר, עומס התיקים גרם לליקויים באופן הכשרת צוות בית המשפט, שכן העומס לא אפשר להם להתפנות לעבור את ההכשרות הנדרשות.²⁴ כמו כן, העומס גם הביא לשיעורים גבוהים של תחלואה ועזיבה בקרב עובדי בית המשפט. התחלופה הגבוהה השליכה גם היא על האפשרות להכשיר את צוותי בתי- המשפט כנדרש.
9. תקצוב חסר של בתי משפט אלה – דבר אשר מנע יישום הסטנדרטים של הנוהג הראוי (best practice) לתפעול של בתי המשפט. למשל, נמצא כי בית המשפט המיוחד לעבירות מין אשר דן באופן בלעדי בעבירות מין הקשורות בילדים, הסתמך על המשטרה בשביל להעביר את הקורבנות ואת החשודים במעשה לבית המשפט. כך התרחשו מצבים בהם ילדים נסעו נסיעות ארוכות באוטובוס יחד עם החשודים בעבירות המין.

²² The department of Justice and Constitutional Development at the Republic of South Africa: [report on the re-establishment of sexual offences courts: ministerial advisory task on the adjudication of sexual offence matters](#), August 2013.

²³ [European parliament, policy department: citizen's rights and constitutional affairs: Overview of the worldwide best practices for rape prevention and for assisting women victims of rape](#), 2013.

²⁴ ש.ם.

3.3. מודל להפעלה של בית משפט מיוחד לדיון בעבירות מין

מתוך התמודדות עם האתגרים לעיל ושימור ההישגים שהוצגו, גיבש כוח המשימה מודל שכלל את הדרישות המינימאליות להפעלה ולניהול של בית משפט מסוג זה.²⁵ מודל זה שאף, בין היתר, לתקן פגמים בהתנהלות בתי המשפט מסוג זה שפעלו בעבר. יצוין, כי על אף שהמודל מקדם חלוקה שווה של משאבי בתי המשפט בין מרכז ופריפריה, ישנה הבנה כי לא כל בתי המשפט יכולים להיענות בצורה מלאה לדרישות המודל, מאילוצים שונים, ולכן נדרשות התאמות בחלקם, לפי העניין. למשל, במקומות מסוימים במדינה בהם שיעורן של עבירות המין נמוך מכדי למלא סדר יום מלא של בית משפט - המודל ממליץ על הקמת **בית משפט משולב (hybrid sexual offences courts)**, אשר נותן קדימות לדיונים בנושאים של עבירות מין, אולם מטפל גם בעבירות מסוגים אחרים.

להלן תיאור מאפייניהם המרכזיים של בתי המשפט לטיפול בעבירות מין, תוך התמקדות באפיון הצוות של בית המשפט ובמבנה הפיזי שלו²⁶:

1. **אפיון חלל בית המשפט** - בתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין כוללים חדר בית משפט מרכזי וחדר שבו נגבות העדויות, שניהם מצוידים במערכת טלוויזיה במעגל סגור. בבית המשפט גישה לחדר המתנה נפרד למבוגרים וילדים הממתינים להעיד. **עקרון חשוב בהפעלה של בתי משפט מסוג זה הוא מניעת כל מפגש בין הקורבן לבין החשוד במעשה בכל שלב בתהליך המשפט.**²⁷
2. **אפיון צוות בית המשפט**: בגלל המורכבות הרגשית הכרוכה בתיקים של עבריינות מין, על צוות בית המשפט הבא במגע עם הקורבנות להיות מוכשר ומיומן בניהול תיקים כאמור. **על התובעים בתיקים אלה להיות מצוידים בכישורים הנדרשים על מנת להגן על קורבנות אלה, למנוע טראומה נוספת העלולה להיווצר מעצם התנהלות המשפט ולהגיע לאחוזי הרשעה גבוהים. ככלל, על הרכב צוות בית המשפט לכלול את אלה: קצין מנהל, שני תובעים (אחד אשר מטפל בתהליכים המתרחשים בתוך בית המשפט ושני אשר עובד עם הקורבן ומכין אותו לקראת ההופעה בבית המשפט), מתווך בין הקורבנות לצוות בית המשפט, מתרגם, פקיד בית משפט הייעודי לנושא, עובד/ת סוציאלי/ת, עוזר משפטי וקצין תומך עבור הקורבן.** צוות בית המשפט חייב בהכשרה מתאימה לטיפול בנושא של עבריינות מין. ההכשרה כוללת את הנושאים הבאים: היכרות עם החוק הפלילי (עבריינות מין והיבטים קשורים) משנת 2007²⁸, חוק מורכב הכולל פרטים טכניים רבים; המדיניות הלאומית לטיפול בנושא ואמנת הקורבנות; טראומה של קורבנות לעבריינות מין; האפקט של מתן עדות; תקשורת עם ילדים; התפתחות של ילדים; חשיפת ניצול; עבודה עם אנשים בעלי מוגבלויות נפשיות; עברייני מין. בנוסף, גורמים שונים צריכים לקבל הכשרה מקצועית ייעודית נוספת, על פי התפקיד שעליהם לבצע.²⁹

²⁵ [European parliament, policy department: citizen's rights and constitutional affairs: Overview of the worldwide best practices for rape prevention and for assisting women victims of rape](#), 2013.

²⁶ להרחבה על דרישות טכניות יותר במהותן, כולל על מראה הצידוד בבית המשפט, - ראו בקישור הבא: [The sexual offences court model](#)

²⁷ The department of Justice and Constitutional Development at the Republic of South Africa: [report on the re-establishment of sexual offences courts: ministerial advisory task on the adjudication of sexual offence matters](#), August 2013.

²⁸ [Criminal Law \(Sexual Offences and Related Matters\) Amendment Act 32 of 2007](#)

²⁹ שם.

הרציונל העומד מאחורי דרישות כוח אדם אלה הוא הקניית תחושה של ביטחון ויציבות עבור הקורבנות, והוא בא לידי ביטוי בליווי של כוח אדם קבוע מתחילת המשפט ועד סופו. בנוסף, הדבר גם מאפשר לתובע להכיר לעומק את התיק ועל ידי כך לתכנן את התביעה באופן מיטבי.³⁰ יצוין, כי סוגיה זו מהווה שיפור לעומת הקיים בבתי משפט רגילים בהם הקצינים והתובעים מתחלפים באופן אקראי.

3. שירותים – על קורבנות עבירות מין לקבל גישה לשירותים הבאים: תכנית של בית המשפט להכנה לתהליך המשפט; מידע רלוונטי למשפט בפורמט כתוב, אודיו-ויזואלי ובכתב ברייל; ושירותי תמיכה עבור קורבנות.

4. ניטור והערכה – יש צורך במיסוד שיטה לאיסוף מידע על מנת לאפשר ניטור והערכה של פעילות בית המשפט ומידת האפקטיביות שלו.³¹

יצוין כי למעשה, הטיפול בקורבנות לעבריינות מין מתחיל עוד קודם להליך המשפטי. בדרום אפריקה טיפול זה מתחיל במרכזים ייעודיים המכונים one stop centers, בהם מתקיים שיתוף פעולה בין מגוון אנשי מקצוע הכוללים תובעים מיוחדים, אנשי משטרה, קצינים המייעצים לקורבנות, עובדים סוציאליים ועובדי מערכת הבריאות. במרכזים אלה מתחיל שלב החקירה ואיסוף הראיות. המרכזים פתוחים 24 שעות ביממה ועובדים בהם אנשי צוות אשר עברו הכשרה רלוונטית לעבודה עם אוכלוסייה זו. נמצא, כי מרכזים אלה תרמו רבות להצלחת המודל של בתי-המשפט הייעודיים לדיון בעבירות מין. בפרקטיקה - כאשר קורבנות מגיעים לדווח בתחנת המשטרה על התקיפה שעברו, הם מועברים למרכז הטיפול הראשוני הקרוב ביותר. במרכז מתקיימת בדיקה פורנזית, נאספות ראיות פיזיות וקצין מיוחד גובה את עדותה של הנתקפת. בנוסף, מתקיימת התייעצות עם התובע המיוחד מבית המשפט המיוחד לדיון בעבירות מין, כאשר השאיפה היא כי התייעצות זו תתקיים מוקדם ככל הניתן על מנת להכין את הקורבן להליך המשפטי.³²

בדומה למרכזים הייעודיים, גם בתי המשפט המיוחדים לדיון בעבירות מין שמים במרכז את רווחתה של הקורבן. בהקשר זה, נעשה מאמץ לייצר בבית המשפט אווירה יותר מכילה ופחות כופה, במיוחד בכל הנוגע לקורבנות ועדים שהם ילדים (מסמך זה אינו מתמקד בילדים, ועל כן לא יפרט את המאפיינים הנדרשים על מנת להתאים את בית המשפט לצרכיהם של ילדים).

ככלל ניתן לומר, כי ההיגיון המארגן של בתי משפט אלה הוא כי לקורבנות של עבירות מין צרכים מיוחדים, אשר מענה להם דורש כישורים מיוחדים; אלו יכולים להתפתח רק במסגרת של בית משפט מיוחד שבו קיימים הציוד והכלים הנדרשים להתמודדות עם מקרים אלו.³³

3.4. המלצות בדבר אימוץ המודל הדרום אפריקאי לבתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין

בשל פרק הזמן הקצר שחלף מאז הקמתם המחודשת של בתי-המשפט המיוחדים לדיון בעבירות מין בדרום-אפריקה, מוקדם עדיין להעריך את השפעת בתי המשפט הללו בשלב השני של פעולתם (מ-2013 ועד

---

³⁰ Walker S.P and Louw, D.A: "The South African Court for Sexual Offences", *International Journal of Law and Psychiatry*, 2003

³¹ שם.

³² [European parliament, policy department: citizen's rights and constitutional affairs: Overview of the worldwide best practices for rape prevention and for assisting women victims of rape](#), 2013.

³³ The department of Justice and Constitutional Development at the Republic of South Africa: [report on the re-establishment of sexual offences courts: ministerial advisory task on the adjudication of sexual offence matters](#), August 2013.

היום). עם זאת, מקובל לראות במודל של בתי המשפט המיוחדים לדיון בעבירות מין בדרום אפריקה מודל מומלץ (best practice).

בהקשר זה, דו"ח של מחלקת המדיניות של הפרלמנט האירופי שעסק בסוגיות שונות של זכויות אדם, בחן את המודל הדרום אפריקאי לבתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין וניסח שורה של המלצות למדינות המבקשות ליישם מודל דומה.³⁴ להלן ההמלצות המרכזיות שבהן:

1. הקורבן במרכז - על בתי משפט מיוחדים מסוג זה לשים במוקד תשומת הלב שיקולים של בריאותו, ביטחונו, כבודו, פרטיותו והאוטונומיה של הקורבן.
2. שיתוף פעולה בין מגזרי - על אנשי המקצוע השונים העוסקים בטיפול בעבריינות מין לשתף פעולה בצורה מיטבית על מנת לייעל את הטיפול במקרים אלו.
3. תקצוב הולם - אין די בהקצאת תקציבים להקמת בתי המשפט; יש לתקצב גם הוצאות שוטפות בגין תפעולם והחזקתם, על מנת לוודא כי הדרישות להקמה והתנהלות בתי משפט מסוג זה, כפי שמנוסחות בתכנית, ייושמו כראוי.
4. הערכות מבוססות - יש צורך באיסוף מידע על היבטים שונים הקשורים בבתי משפט אלה. זאת על מנת להעריך את הצלחתם, את האתגרים הקיימים, את הלקחים שיש להפיק מאופן התנהלותם וכדומה. יצוין, כי על תהליך איסוף המידע להתקיים באופן המקפיד על סודיות ועל סטנדרטים אתיים מקובלים.
5. שיתוף במידע וידע - על בתי המשפט המיוחדים לדיון בעבירות מין אשר כבר פועלים, לתרום מניסיונם לבתי המשפט כאמור הנמצאים בשלבי הקמה או אשר עתידים לקום, באמצעות שיתוף במאגרי המידע הקיימים לרשותם. מאגרים אלה כוללים תיעוד סוגיות של הצלחות שנרשמו, אתגרים שעלו, לקחים שהופקו וכדומה. זאת במטרה להפוך את בתי המשפט העתידיים לקום מבוססים כמה שיותר על נתונים ועובדות.
6. שילוב בתי המשפט כחלק אסטרטגיה לאומית רחבה למאבק בעבירות מין - לצד כלים נוספים דוגמת מרכזים לטיפול ראשוני בקורבנות.

---

³⁴ [European parliament, policy department: citizen's rights and constitutional affairs: Overview of the worldwide best practices for rape prevention and for assisting women victims of rape, 2013.](#)

4. ארה"ב – מדינת ניו יורק

בתי משפט לדיון בעבירות מין פועלים במספר מדינות בארה"ב, ביניהן: ניו יורק, פנסילבניה ואוהיו. במסמך זה נסקור את פעילות בתי-המשפט הללו במדינת ניו יורק.

בניו יורק בתי המשפט לדיון בעבירות מין מהווים חלק ממערך של **בתי משפט לפתרון בעיות (problem solving courts)**, הפועלים במדינות שונות בארה"ב. בתי משפט אלה שמים את הדגש על הקהילה, באמצעות שיקום ומניעת עבריינות חוזרת. בין אבני היסוד של בתי המשפט הללו ניתן למנות: התערבות מוקדמת, פיקוח אחר מבצע העבירה לאחר קבלת ההחלטה בעניינו והקניית תחושה של אחריותיות (accountability) אצלו על העבירות שביצע.³⁵ בתי המשפט הללו גם מכונים לעתים "בתי משפט מיוחדים" או "בתי משפט טיפוליים" - והם מהווים אלטרנטיבה לבתי המשפט הפליליים ה"מסורתיים".

בתי המשפט לפתרון בעיות עובדים יחד עם גופים שונים אשר אמונים על הפיקוח על העבריינים אשר שוחררו לקהילה בתנאים מגבילים, על מנת להגביר את ההתגייסות שלהם ולשפר את שיתוף הפעולה והתקשורת ביניהם. בהקשר זה, בית המשפט פועל להקנות תחושת אחריותיות של העבריין לפשעיו ומציע סנקציות או תמריצים שיש בכוחם כדי לעודד שינוי חיובי בחייו.³⁶ בנוסף, בתי משפט אלה פועלים בשיתוף עם נותני שירותים מקומיים התומכים בקורבנות לעבירות המין.

כיום יש כ-4,000 "בתי משפט לפתרון בעיות", הפרוסים ביותר מ-40 מדינות ברחבי ארה"ב. יש סוגים שונים של "בתי-משפט לפתרון בעיות", בהתאם לסוג העבירה בה הם עוסקים או לסוג האוכלוסייה בה הם מטפלים. השכיחים ביותר הם בתי משפט לסמים ובתי משפט לבעלי בעיות נפשיות, ולצדם פועלים בתי-משפט לאלימות במשפחה, זנות, חסרי בית, הימורים ועבריינות מין.

בית המשפט הראשון לדיון בעבירות מין הוקם במחוז אוסווגו (Oswego) שבמדינת ניו יורק בינואר 2006. מאז הוקמו במדינת ניו-יורק עוד בתי משפט מסוג זה והיום פועלים בה שבעה בתי משפט כאמור. בתי משפט אלה דנים בעבירות אשר רשומות תחת החוק מרשם עברייני המין (SORA: Sex Offender Registration Act, 1994).

נראה כי בשונה מדרום אפריקה – בה בתי-המשפט המיוחדים לטיפול בעבירות מין שמים את **הקורבן במרכז** - במדינת ניו יורק, עיקר ההתמקדות היא במבצע העבירה ובחברה/בקהילה; המטרות המרכזיות של בתי-משפט אלה הן פתרון בעיית העבריינות ושיפור שיתוף הפעולה והתקשורת בין הגורמים השונים המטפלים בנושא.³⁷ הדבר משתקף בדברי החזון של בתי משפט מסוג זה, כפי שהוגדר על ידי מערכת בתי המשפט המאוחדת של מדינת ניו יורק:

"לקדם צדק על ידי אימוץ גישה מקיפה לפתרון התיקים, העלאת האחריותיות של עברייני המין והגברת הביטחון הקהילתי תוך כדי שמירה על זכויותיהן של הנפגעות."

³⁵New York State Unified Court System, Office of Policy and Planning, [Sex offense courts: overview](#)

³⁶The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice, [Problem Solving Courts](#), 2014.

³⁷New York State Unified Court System, Office of Policy and Planning, Sex offense Courts: [Missions and Goals](#)

להלן יוצגו העקרונות המרכזיים המסדירים את פעילותם של בתי-המשפט לעברייני מין במדינת ניו-יורק. עקרונות אלה נגזרים מעקרונות הפעולה של "בתי משפט לפתרון בעיות", תוך ההתאמות הנדרשות לצורך תחום עיסוקם הספציפי.

עקרונות מפתח לעבודתם של בתי המשפט לעבירות מין³⁸:

1. על חלק מוגדר מחלל בית המשפט ומעבודתו של השופט להיות מוקדשים באופן בלעדי להתמודדות עם עבריינות מין.
2. אופן בחירת התיקים – ככלל, על בתי המשפט המיוחדים לדיון בעבירות מין לדון בעבירות אשר רשומות תחת חוק מרשם עברייני המין ("SORA" - Sex Offender Registration Act)³⁹ ובתוכן למשל: אונס (על פי סולם של שלוש דרגות), מעשי סדום, גילוי עריות, קידום זנות, תקיפה מינית, סחר במין, מגע כפוי, ניצול מיני (על פי סולם של שלוש דרגות), פיתוי של ילדים ועוד.⁴⁰ כל בית משפט בונה מעין פרוטוקול אשר מגדיר את סוג התיקים בהם הוא ידון. על תהליך זה להתבצע בשיתוף גורמים נוספים הנוגעים לעניין כגון משרדי התובע המחוזי או יחידות מקומיות של אכיפת החוק. יצוין כי תיקים של אלימות מינית במשפחה אינם נידונים בבית משפט זה אלא בבית משפט לאלימות במשפחה.
3. פיקוח משפטי ואחריותיות מבצע העבירה – פיקוח משפטי על מבצעי העבירה בתיקים פליליים מהווה אבן פינה של מודל בית המשפט לעבריינות מין. בתוך כך ישנה כאמור דרישה לקדם תפיסה של אחריותיות בקרב מבצעי העבירה, וכן לאפשר לבית המשפט להתאים את התנאים של תקופת המבחן כנדרש.
4. פיקוח בקהילה – בתי משפט לעבריינות מין צריכים לעבוד במשותף עם סוכנויות שונות הקשורות בתקופת המבחן ובתהליך השחרור על תנאי, על מנת להגדיר את השתתפותם הפעילה בבתי משפט אלה. בהקשר זה יצוין כי העברייין מצוי תחת פיקוח הדוק, הפרה של תנאי השחרור שלו מדווחת לבית המשפט והוא מגיע לעמוד בפני שופט בטווח זמן מידי. כמו כן, לשופט עוזר מקצועי אשר אחראי על איגום המשאבים השונים העומדים לרשות בית המשפט לטובת ניטור התנהלות העברייין בקהילה.
5. הכשרה – הקניית מיומנויות והשכלה רלוונטית עבור שופטים ועבור הצוות הלא משפטי מהווה חלק בלתי נפרד מיכולת בית המשפט לנהל תיקים מורכבים של עבריינות מין. בהתאם, השופטים וצוות בית המשפט צריכים לעבור הכשרה אינטנסיבית ושוטפת בנושאים הקשורים בעבריינות מין, לרבות התעדכנות במחקרים האחרונים ובנוהגים הראויים (best practices).
6. שילוב בין מספר גורמי מפתח בקהילה – תפקודם של בתי משפט לדיון בעבירות מין תלוי בהצלחת שיתוף הפעולה עם מספר גורמי מפתח נוספים. זאת, הן בכל הנוגע לפיקוח על העברייין בקהילה והן בכל הנוגע למתן שירותי תמיכה לקורבנות. בהקשר זה, על בתי המשפט לדיון

³⁸ New York State Unified Court System, Office of Policy and Planning, Sex offence Courts: [Missions and Goals](#)

³⁹ [Sex Offender Registration Act](#)

⁴⁰ לרשימה המלאה של העבירות הכלולות בחוק ראו: [list of registrable sexual offences](#), אוחזר בתאריך 18 ביולי, 2017

בעבירות מין להכיר את קשת השירותים הזמינים במחוזם ולנהל פגישות קבועות עם גורמי המפתח. לדוגמה, אחת המטרות של שיתוף פעולה זה היא להקל על נגישותו של הקורבן לעורכי דין ולשירותי רווחה.

7. **הערכה** – בתי משפט לעבירות מין מקיימים מעקב אחר תיקים ואוספים מידע באמצעות כלי ניהול שפותח על ידי מערכת בתי המשפט המאוחדת של מדינת ניו יורק (unified court system). תהליך זה מאפשר להעריך את פעילותו של בית המשפט לדיון בעבירות מין.⁴¹

נראה, כי הישענותם של בתי המשפט לעבירות מין על עקרונות העבודה של בתי משפט מקבילים לפתרון בעיות (בתחומים שונים) הובילה למיסודו של מודל אשר מתבסס על דיונים מוקדמים בתיקיהם של מבצעי עבירות מין, סנקציות מדורגות ושיתוף פעולה בין סוכנויות וגורמים שונים הנוגעים בדבר. **לצד מתן גזר דין הולם, הפרקטיקה של בתי משפט אלו כוללת גם, פיקוח יעיל וטיפול במבצעי העבירה, תגובות בהירות ומידיות לכל מצב של אי עמידה בתנאי בית המשפט, הקניית מיומנויות ספציפיות לגורמים השונים המטפלים בנושא - כגון התובעים, עורכי הדין של הקורבנות, צוות בית המשפט וכדומה - וכן חינוך בקהילה.**⁴²

יצוין, כי לא מצאנו הרבה כתיבה על אפיון בית המשפט עצמו. יתכן שהדבר נובע מהתמקדותו של בית המשפט בעברייני ובפיקוח עליו בקהילה, ולא בקורבן והתנהלותו בהליך המשפטי. מעבר לכך יצוין, כי על אף שקיימת כתיבה על הרקע והמטרות של בתי משפט מסוג זה בניו יורק, לא מצאנו הערכות אשר משוות את פעילותם (הישגיהם ואתגריהם) של בתי משפט אלו אל מול בתי המשפט הפליליים הרגילים.

---

⁴¹ [New York State Unified Court System: Office of Policy and Planning, Sex Offence Courts – Missions and Goals.](#)

⁴² Center for Court Innovation, [Sex offence courts – Supporting victim and community safety through collaboration](#)

5.1. רקע

בשנים 2012/2013 התרחשו בהודו מספר מקרי אלימות מינית אכזריים כלפי נשים אשר הציטו שיח ציבורי ער באשר לצורך לספק מענה מידי לתופעה.⁴³ לדברי מספר חוקרים⁴⁴, השיעורים הגבוהים של מקרי האונס והאלימות המינית במדינה משקפים נורמות חברתיות ותרבותיות אשר מקבלות בהבנה אי שוויון מגדרי ואף התנהגות של עבריינות מין. אחת הסיבות המרכזיות לתופעה זו קשורה במושג הקסטה (מעמד) בהודו. נמצא, כי חברות בקסטה עשויה לטשטש את הקו בין המותר והאסור, תוך מחיקת תחושות של אי-מוסריות ואחריותיות. חברות זו משליכה גם על אופן הטיפול של המשטרה אשר לעתים קרובות מזכה עברייני בן קסטה גבוהה.⁴⁵

בתי המשפט שהוקמו כדי לדון בעבירות מין הצטרפו כסוג נוסף בקטגוריה של **fast track courts** – בתי משפט במסלול מהיר. סוג זה של בתי משפט הוקם במקור על מנת להקל על העומס ולצמצם את העיכובים שנרשמו במשך ניהול תיקים בבתי משפט ברחבי המדינה בשל היחס הנמוך בין מספר השופטים לאוכלוסייה. בתי משפט אלה החלו לפעול בראשית שנות ה-2000 אולם יש מחלוקת האם הם אכן הפתרון הראוי לעומס בבתי-המשפט. מחד, היו אשר טענו כי המשאבים שהוקצו להקמת בתי משפט אלה היו צריכים להיות מנותבים לבתי משפט קיימים במערכת המשפט הפלילית;⁴⁶ מנגד, המצדדים בבתי-משפט אלה הצביעו על האפקטיביות של הטיפול שלהם. היום, קיימים במדינה 1,734 בתי משפט מסוג.

ב-2012 הקים אחד הנשיאים הקודמים של בית המשפט העליון בהודו ועדה לבחינת תיקונים אפשריים לחוק הפלילי, אשר יקלו על קיומם של הליכי משפט מהירים ואפקטיביים יותר עבור קורבנות של עבירות מין.⁴⁷ עבודת הוועדה סוכמה בדו"ח מקיף, אשר כלל המלצות ספציפיות לטיפול בעבירות מין, לצד הצעות רחבות יותר בתחום הפוליטי, המשפטי והתרבותי. המכנה המשותף של השינויים שהוצעו לממשלה, היה להגביר את חובת המשטרה לתת דין וחשבון אודות פעולותיה ולהעניש עברייני מין באופן חמור יותר ממה שנעשה עד אז.

בין המלצות דו"ח הוועדה להקמה ותפעול של בתי משפט מיוחדים לדיון בעבירות מין יצוינו הבאות:

1. אספקת תשתיות רלוונטיות לטיפול ייחודי בתיקים אלה, למשל באמצעות הסבת משרדי פרלמנט שאינם בשימוש לצורך כך.
2. מינוי שופטים שכבר פרשו לגמלאות מבתי משפט שונים (בערכאות שונות) לטיפול בתיקים של עבירות מין, על מנת שיפעלו לסגירתם באופן מהיר. בהקשר זה נקבע כי פרק הזמן הרצוי לטיפול בתיק יעמוד על חודשיים.
3. מתן הכשרה מיוחדת בנושא של רגישות מגדרית עבור צוות בית המשפט המטפל בקורבנות של עבירות מין.

⁴³ Peterson V, "[Speeding up Sexual Assault Trial: A Constructive Critique of India's Fast-Track Courts](#), *Yale Human Rights and Development Journal*, 2017.

⁴⁴ ש.ס.

⁴⁵ ש.ס.

⁴⁶ Jayna Kothari and Aparna Ravi, "[The Myth of Speedy and Substantive Justice: A study of the Special Fast Track Courts for Sexual Assault and Child Sexual Abuse Cases in Karnataka](#)", Center for Law and Policy Research, 2016.

⁴⁷ [Report of the Committee on Amendments to Criminal Law, January 2013](#).

4. מתן עדיפות לצוות נשי בתחום בית המשפט – תובעות ושופטות. בנוסף – ליווי הקורבן על ידי אישה החברה באחד מארגוני הנשים העוסקים בתחום על מנת שזו תספק לקורבן תמיכה נפשית.
5. הקניית אפשרות לקיים את תהליך מתן העדות בחדר נפרד (באמצעות מערכת טלוויזיה במעגל סגור) על מנת להגן על הקורבנות, למנוע מפגש עם הנאשם ולקיים תהליך משפט הוגן.
6. מניעת השימוש בשפה שאינה ראויה בין כתלי בית המשפט, במיוחד בתהליך החקירה הנגדית נגד הקורבן.
7. שאיפה לרציפות בזהות אנשי המקצוע המלווים את הקורבן – החל מהחוקר, דרך התובע ועד השופט.

ב-2013 הוקמו 73 בתי משפט מסוג זה ברחבי המדינה והיום פועלים בה כבר למעלה מ-300 כאלה, בהם דנים בתיקים של עבירות מין, תוך התמקדות בעברייני ושימת דגש מרכזי על ענישה והרתעה. עם זאת, בפועל בתי המשפט מסוג זה פועלים רק חלקית לפי העקרונות שפורטו לעיל, כך שנוצר פער בין הפוטנציאל לשינוי הטיפול בעבירות מין על ידי בתי משפט כאלה לבין התוצאות בשטח. פער זה מוסבר, בין היתר, באמצעות נקודות הביקורת הבאות:

1. **בתי המשפט במסלול המהיר לא עוגנו בחקיקה המדינתית המתייחסת לעבירות מין.**⁴⁸ היעדרה של חקיקה רלוונטית אשר תתמוך בהקמה של בתי משפט אלה ותפרט באופן ספציפי את התהליכים הקשורים בהפעלה שלהם הובילה לפערים בפרוצדורות היום-יומיות, בפרט אלה הנוגעות לאפיון הצוות וסוגיית ההכשרה שלו. הדבר השליך על גם התדמית של בתי משפט אלה – תדמית של חוסר אמינות, חוסר עקביות, ונגישות ושימות מוגבלות.
2. בתי המשפט אוישו על ידי שופטים שכבר פרוש לגמלאות. שופטים אלה לא הכירו את הגישה הראויה לטיפול במקרים של עבירות מין, היו חסרים הכשרה על מהותה של הפעלת רגישות מגדרית, ומשכך לא ידעו להבטיח את רווחתן של הקורבנות במשפטים מסוג זה.⁴⁹
3. אפיון בית המשפט לא ענה להרבה מההגדרות הרצויות של דו"ח הוועדה כפי שהוזכר לעיל.

מבחינת נתונים על אחוזי ההרשעות (כפי שהתקבלו על ידי הלשכה המרכזית במדינה לדיווח על נתוני פשיעה (NCRB)) עלה כי ממוצע ההרשעות בין המחוזות השונים בהם פעלו בתי משפט אלה בין השנים 2013-2014 עמד על 28%. בהקשר זה, חוקרים מציינים כי טרם להקמתם של בתי משפט אלה, לא נרשמו כמעט כלל הרשעות, כלומר – **הקמת בתי-המשפט הביאה לעלייה בשיעור ההרשעות.**

5.2. המלצות בדבר שיפור פעילותם של בתי המשפט לעבירות מין

בהסתכלות קדימה, חוקרים המליצו על מספר המלצות ליישום מהמודל ההודי.⁵⁰ המלצות אלה שמות את הדגש על מתן הכשרות לצוות המשפטי, כולל התייחסות לחשיבות נקיטת רגישות מוגברת כלפי הקורבנות. בין המלצות אלה ניתן למנות את הבאות:

⁴⁸ Peterson V, "Speeding up Sexual Assault Trial: A Constructive Critique of India's Fast-Track Courts, Yale Human Rights and Development Journal, 2017

⁴⁹ שם.

⁵⁰ Peterson V, "Speeding up Sexual Assault Trial: A Constructive Critique of India's Fast-Track Courts, Yale Human Rights and Development Journal, 2017

1. הנגשה של מידע איכותי עבור הצוות המשפטי – הן בהקשר למידע העולה מהחקירה והן בהקשר למצבם הפיזי והפסיכולוגי של הקורבנות והנאשמים.⁵¹
2. עידוד מחויבות קהילתית לנושא הטיפול בעבירות מין, באמצעות חיזוק האמון ושיתוף הפעולה בין המערכת המשפטית לבין הציבור הרחב. מצוין, כי המלצה זו נשענת על המודל האמריקאי של בתי משפט לפתרון בעיות, כפי שמתואר לעיל.
3. שיתוף פעולה בין הצוות המשפטי (שופטים, תובעים, עורכי דין) לבין נותני שירותים חברתיים, קבוצות של קורבנות ובתי ספר (בהקשר של קורבנות ילדים), על מנת להבטיח עקביות בתהליך הטיפול.
4. מתן התייחסות מיוחדים לצרכים של הקורבנות על מנת למנוע טראומה נוספת במהלך התנהלותו של ההליך המשפטי. זאת באמצעות הבטחת פרטיותה של הקורבן, מתן שירותים סוציאליים ותמיכה רלוונטית.
5. ניטור והערכה רציפים של פועלם של בתי משפט אלה על מנת למדוד את היקפי ההצלחה, בהשוואה לבית משפט פליליים רגילים אחרים.⁵²

6. ניו זילנד

מאז דצמבר 2016, מופעל בניו זילנד פיילוט להפעלה של בתי משפט לאלימות מינית. במסגרת זו מטופלות עבירות קשות בתחום של אלימות מינית כגון אונס וגילוי עריות, במצבים בהם מבצע העבירה מכחיש את המיחוס לו.⁵³ בימים אלה מסתיימים ההליכים הקדם-משפטיים בתיקים הראשונים ואלה עתידים להגיע לשלב המשפט, המנוהל בשיטת חבר מושבעים (jury trial).⁵⁴ פיילוט זה מופעל כרגע בשתי ערים: בעיר אוקלנד ובעיר וואנגריי (Whangarei).

להלן מטרות הפיילוט, כפי שהוגדרו על ידי מנהל בתי המשפט המחוזיים במדינה: 1) לגייס שופטים אשר עברו הכשרה רלוונטית בתחום עבירות מין על מנת לשפר את היחס כלפי הקורבנות ולהפחית מהטראומה הנוספת אשר נגרמת לחלקן במהלך ההתנהלות בבית המשפט, וכן על מנת להגיע לראיות משמעותיות יותר; (2) להקל על שיתוף הפעולה בין הגורמים השונים אשר עוסקים בטיפול בנושא של אלימות מינית; (3) להפחית מהעוכבים הקיימים במשך התנהלות התיקים.⁵⁵

מאחר והפיילוט נמצא בראשיתו, ניתן לכתוב בשלב זה רק על הישגי הביניים שלו. בהקשר זה, נמצא קיצור במשך הזמן לניהול התיקים (מההופעה הראשונה ועד לעמידה בפני חבר המושבעים).

6.1. רקע להפעלת הפיילוט

ייחוד בתי משפט לנושאים מסוימים רווח במערכת המשפט הפלילית בניו זילנד. כך למשל, אלימות במשפחה ועבריינות נוער הם נושאים מובחנים מבחינה חברתית ופלילית ועל כן מטופלים בבתי משפט מיוחדים, הפועלים לפי חוקים ייעודיים.

⁵¹ על הכשרה זו לכלול למידה על רגישות מגדרית ועל תרשישים של עבירות מין. זאת על מנת לצמצם הטיות רווחות בתהליך קבלת ההחלטות בשלב השיפוט ולהפוך את החוויה של הקורבן בבית המשפט לפחות מאיימת ומלחיצה.

⁵² Peterson V, "Speeding up Sexual Assault Trial: A Constructive Critique of India's Fast-Track Courts, *Yale Human Rights and Development Journal*, 2017

⁵³ צוין כי הפיילוט אינו מכסה עבירות המערבות אלימות מינית ורצח/הריגה.

⁵⁴ Chief District Court Judge for New Zealand, [milestone for sexual violence court pilot](#), 23 May 2017

⁵⁵ שם.

בדומה למדינות אחרות אשר הוזכרו לעיל, המוטיבציה לחשיבה על הקמת בתי משפט מיוחדים לעבירות מין נבעה מההבנה כי קורבנות של עבירות אלה מגיעים לבתי המשפט עם צרכים ייחודיים. צרכים אלה עשויים לקבל מענה באמצעות הכשרה מיוחדת לשופטים, אשר תשפר את היחס שמקבלות הקורבנות בבית המשפט. לצד זאת, הכשרה זו יכולה גם לתקן מיתוסים רווחים בחברה הבאים לידי ביטוי גם ביחס לעבירות מין.⁵⁶

בדו"ח שנכתב בדצמבר 2015 על ידי ועדה בשם The Law Commission - גוף סטטוטורי משפטי המייצג למדינה בנושאים של ביקורת מערכתית, רפורמות משפטיות והתפתחות החוק - הומלץ לבחון טיפול חדש לנושא של עבירות מין; זאת, באמצעות פיילוט שיישם בתוך אחד או יותר מבתי המשפט המחוזיים ברחבי ניו זילנד, בהם יש ריכוז גבוה של תיקי עבירות מין לצד יכולת ומשאבים משפטיים ליישם את הפיילוט. פיילוט זה אמור להימשך כשנתיים, לאחריו יבחן הצורך להקים בתי משפט נפרדים, אשר יעוגנו בחקיקה.

6.2. המלצות להפעלת הפיילוט

הדו"ח המתואר לעיל של The Law Commission לא פירט על הנוהגים או הפרוצדורות אשר צריכים להיות מיושמים בבית משפט מיוחד לטיפול באלימות מינית. עם זאת, הוא ציין כי הנחיות ההפעלה של בתי משפט אלה צריכות להיות מנוסחות באמצעות שיתוף פעולה בין משרד המשפטים, בתי המשפט המחוזיים ומומחים בנושא של אלימות מינית. לצד זאת, הדו"ח מצביע על שורה של המלצות ליישום, להלן המרכזיות שבהן:⁵⁷

1. על בתי המשפט המיוחדים לדיון בעבירות של אלימות מינית לשאוף להביא יחד **שופטים אשר עברו הכשרה מיוחדת בנושא**. על בית המשפט אלה לאמץ גישה אינטגרטיבית אשר גורמת לשיתוף פעולה בין הגורמים השונים המטפלים בקורבנות של אלימות מינית. ההכשרה שצריכים לעבור השופטים נועדה ללמד על הדינאמיקה הייחודית המאפיינת תיקים בתחום זה, כמו גם על נושאים פרקטיים כגון כלים לקיצור משך הזמן לטיפול בכל תיק. בהקשר זה נמצא, כי קיצור משך הטיפול בתיק גם תורם לצמצום מרחב האי וודאות שמלווה הן את הקורבנות⁵⁸ והן את הנאשמים ובכך תורם בכללותו לגיוסם לתהליך המשפטי. יצוין, כי ההמלצות - שהוגדרו כ good practice - מיושמות כבר בשלב הכנת התיק, עוד בטרם הגעתו לבית המשפט.

59

2. **יש להיעזר בניסיון הבינלאומי להקמה ותפעול של בתי משפט מסוג זה על מנת לגבש את ההנחיות לפעולה**. בהקשר זה מוזכרת הגישה הדרום-אפריקאית אשר שמה את הקורבן במרכז ואשר במסגרתה מועסקים שני תובעים – אשר כאמור, מתחלקים בין מי שמלווה את הקורבן לקראת ההליך המשפטי ומי שנמצא בתוך בית המשפט. מצוין כי גישה זו יכולה להיות מיושמת בניו זילנד.

⁵⁶ [The justice response to victims of sexual violence, Report 136, New Zealand 2015.](#)

⁵⁷ לפירוט והרחבה ניתן לקרוא בדו"ח עצמו: [The justice response to victims of sexual violence, Report 136, New Zealand 2015](#) וכן ברשימת ההנחיות הבאה: [putting a sexual violence court to the test](#)

⁵⁸ יוזכר כי לפי מחקרים בנושא, הליכים משפטיים ארוכים עלולים לעכב את זמן ההחלמה של הקורבנות מאחר והן צריכות לשמור בזיכרון את החוויות הקשות שעברו.

⁵⁹ [Sexual violence court system - frequently asked questions](#), District Courts – New Zealand.

3. בהמשך לנקודה הקודמת, ישנה המלצה להעביר הכשרה רלוונטית לנושא לא רק לשופטים ולתובעים אלא גם לצוות בית המשפט אשר בא במגע עם הקורבנות, ובמרכזו התובעים במשפטים אלה.

4. יש לצייד את בית המשפט במערכת טלוויזיה במעגל סגור לשלב איסוף הראיות מהקורבן.

5. על הממשלה לשקול מימונם של פרויקטים מחקרניים ארוכי טווח אשר יבחנו את ישימותו בתי המשפט המיוחדים לעבירות מין.

בפועל, נדמה כי הפיילוט מתנהל בהתאם לדרישות ההכשרה. רק שופטים אשר עברו את ההכשרה הרלוונטית ניגשים לדון בתיקים של אלימות מינית. כמו כן, ניתן דגש מיוחד לחסמים העומדים בפני המתלוננות באופן הדיווח שלהן על מקרים של אלימות מינית, ולסוגיית הגשת עזרה במהלך ההליך המשפטי עבור הקורבן.⁶⁰

---

⁶⁰ [Sexual violence court system - frequently asked questions](#), District Courts – New Zealand.

